

Om bruken av de nye regler om sikring og forvaring i Norge.

Foredrag i Den Norske Sagførerforening, Oslo krets,
av ekspedisjonschef KYHN GLØERSEN.

All erfaring viser at der er flere grupper av forbrydere for hvem straff praktisk talt er uten virkning. Selv langvarige straffer kan ikke avholde dem fra nye forbrydelser fordi forbryderskheten så å si er kronisk — enten det nu skyldes psykiske defekter eller andre grunner. Det er derfor heller ikke nogensomhelst uenighet om at samfundet må gripe til andre sikringsmidler enn straff for å få en effektiv beskyttelse mod slike.

Det var da ganske naturlig at straffelovkomiteen av 1922 som nettopp blev nedsatt under trykket av et skrik om stigende kriminalitet, først og fremst tenkte på en skjerpelse av bestemmelsene om sikringsforanstaltninger utenom straffen. Og i den henseende leverte også komiteen utvilsomt et meget mere verdifullt arbeide enn dens forslag om skjerpelse av straffen for sedelighetsforbrydelser — spesielt høie minimumsstraffer —, det forslag har megen urettferdighet på sin kappe.

Komiteen festet sig ved at de gamle sikringsbestemmelser i straffeloven av 1902 var meget litet brukt. § 39 som handlet om de psykisk defekte, var således i løpet av 20 år — fra 1905 til 1924 — bare brukt mod 24 personer, og den var overhodet ikke brukt i Oslo lagdømme. Og § 65 som handlet om de presumptivt normale tilbakefallsforbrydere, en § som der var stillet så store forventninger

til, var i samme tidsrum bare brukt i 2 tilfeller. Dette mente komiteen ikke bare skyldtes at de krav som loven stillet, var for strenge, og at lovteksten tildels var uheldig formet. Men det hadde også sin grunn i at domstolene for en stor del var ugunstig innstillet overfor sikringsbestemmelsene. Domstolene nærer «uvilje mot å overlate til administrasjonen å holde en tiltalt, normal eller abnorm, innesperret på ubestemt tid», sier komiteen. Komiteen fant det derfor maktpåliggende ikke bare å få forandret bestemmelsenes materielle innhold slik at de kom til å ramme et betydelig større antall tilfeller enn før, men den fant det også nødvendig å binde domstolene, slik at anvendelsen i stor utstrekning skulde bli obligatorisk. På dette punkt blev komiteens forslag møtt med adskillig kritikk, bl. a. av direktør Nissen i et foredrag i den Norske Kriminalistforening.¹⁾ Og det mest vidtgående punkt i komiteens forslag blev heller ikke optatt i loven.

Loven er av 22. februar 1929 og tråtte i kraft efter de vanlige 4 uker 22. mars 1929. Og siden har det såviss ikke vært nogen grunn til å klage over at sikringsbestemmelsene ikke har vært brukt.

De bestemmelser det her gjelder, er da straffelovens § 39, som handler om de psykisk defekte, og § 39 a, som handler om de presumptivt normale tilbakefallsforbrydere, vaneforbryderne. Jeg skal behandle hver av de to grupper for sig. Nogen detaljert gjennomgåelse av bestemmelsene skal jeg dog ikke innlate mig på.

§ 39 gjelder for det første sinnssyke som har begått forbryderske handlinger, og personer som har begått slike handlinger i bevisstløshet, men den har sin hovedsagelige anvendelse likeoverfor personer med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner. Har en slik person begått en straffbar handling og det er fare for at han på grunn av sin tilstand påny vil foreta en straffbar handling — likegyldig av hvilken art —, kan retten

¹⁾ Nord. Tidsskr. f. Strafferett 1926 s. 267 flg.

alltid beslutte sikringsforanstaltninger. Og er der fare for at vedkommende skal begå en alvorligere forbrydelse — loven har her en lang opregning, derunder alle sedelighetsforbrydelser og all slags grovt tyveri —, skal retten alltid beslutte slik sikring.

Mens den tidligere § 39 satte som betingelse at vedkommende skulde være »farlig for rettssikkerheten«, nøier den nye § 39 sig med at der foreligger fare for at vedk. skal begå en eller annen straffbar handling.

Om der foreligger en mangelfull utvikling eller varig svekkelse af sjelsevnen, avgjøres av retten på grunnlag av sakkyndig erklæring. Og jeg kan ikke nekte at jeg synes psykiaterne ofte stiller svært store krav til det normale sjeleliv. Jeg har inntrykk av at det ofte skal svært litet til for de mener at en mann er mangelfullt utviklet eller varig svekket. Dette er imidlertid et spørsmål som jeg ikke skal innlate mig på.¹⁾ Den effektive begrensning i §ens anvendelse må ligge i uttrykket »fare« for nye straffbare handlinger. Her må der selvfølgelig vises et rimelig skjønn. Det må ikke være nok at der foreligger en mulighet for at vedkommende skal forgå sig påny. Det maa foreligge en grunn til å tro at han virkelig vil gjøre det — »en fare utenom det helt vanlige«, sa justiskomiteen i 1927. Her må det selvfølgelig også tas hensyn til om det kan antas at den ordinære straff vil virke. Hvis det kan antas at den ordinære straff vil virke til å avholde vedkommende fra nye forbrydelser, er det i kriminalistisk henseende ingen grunn til å bruke sikringsforanstaltninger på ubestemt tid. Både den danske og den svenske lov om de psykisk defekte knytter da også uttrykkelig sikringsforanstaltningene til den betingelse at vedkommende ikke eller bare i liten utstrekning ansees egnet til påvirkning gjennom straff.

¹⁾ Den Rettsmedisinske Kommisjon innskjerper i sin beretning for 1931 at de sakkyndiges undersøkelser i sikringssaker ikke må gjøres mindre inngående enn vanlige rettspsykiatriske undersøkelser. Riksadvokaten har også i tilslutning til en Høiesterrettskjennelse innskjerpet at der bør være 2 sakkyndige i disse saker.

Den nye bestemmelse er allerede brukt i et stort antall tilfeller. Inntil 1. juli 1932, altså i løbet av ca. 3 $\frac{1}{4}$ år, er det ialt 119 personer, nemlig 107 menn og 12 kvinner, som er dømt etter den. Det vil si i gjennomsnitt omtrent 36 pr. år, mens vi tidligere knapt hadde 1 tilfelle om året.

De forbrydelser vedk. hadde gjort sig skyldig i, er i det største antall tilfeller sedelighetsforbrydelser, men er forøvrig av alle slags — fra drap og ildspåsettelse til tyverier og trusler.

De sikringsmidler som brukes, retter sig selvfølgelig efter vedkommendes farlighet. Loven opstiller nemlig — og i den henseende betegner den nye lov et meget stort fremskritt — en rikt nuancert skala av sikringsmidler — fra bostedsinnskrenkning, opsikt og alkoholforbud til internering i lukket anstalt, endog i fengsel. Og straffelovkomiteen uttaler herom meget fornuftig: »Valget av sikringsmidler må så langt Statens økonomiske evne tillater, alltid skje således at man på den ene side beskytter samfundet, men på den annen side ikke gjør midlene strengere enn formålet krever, og ikke utelukker at de alltid også kan tjene til forbryderens oprejsning«.

Det er også helt selvfølgelig at der ikke i det enkelte tilfelle brukes et strengere sikringsmiddel enn nødvendig. Er det tilstrekkelig at en mann pålegges avholdsplikt, vilde det være i strid med sund fornuft å internere ham i arbeids- hus eller fengsel. Men selvfølgelig kan der i det enkelte tilfelle være delte meninger om hvad der er nødvendig, og likeså selvfølgelig er det at politiet og den dømtes pårørende eller hans forsvarer ofte ser helt forskjellig på det spørsmål.

M. h. t. valg av sikringsmiddel i det enkelte tilfelle bestemmer loven at valget — hvis ikke retten har truffet annen bestemmelse — skal tillige påtalemyndigheten (d. e. efter instruksen statsadvokaten efter innstilling av politimesteren). Har retten ikke satt nogen begrensning,

står påtalemyndigheten fritt i sitt valg, dog således at den efter de av departementet fastsatte regler (av 23. septbr. 1929) ikke kan bruke det strengeste sikringsmiddel, fengselig forvaring, uten at saken først har vært forelagt for Fengselsstyret. Hvis påtalemyndigheten vil anbringe en domfelt i privatpleie — og det er et sikringsmiddel som er meget praktisk —, kan den heller ikke gjøre det uten først å sørge for at betalingsspørsmålet er i orden. Det er jo, som rimelig kan være, yderst sjelden en domfelt selv kan betale for sig i privatpleie. Og familie og forsorgsvesen vegrer sig av lett forståelige grunner for å betale for en anbringelse som besluttes av det offentlige i sikringsøiemed. Følgen blir derfor at Staten må betale i de aller fleste tilfelle. Men dertil kreves departementets samtykke på forhånd. Det er forøvrig ikke så ganske små summer som efter hvert går ut på denne konto.

Hvis det i sikringstiden blir spørsmål om å bytte om et sikringsmiddel — til et mildere eller til et strengere — treffes avgjørelsen i hvert enkelt tilfelle av Justisdepartementet. Før sikringen er satt i verk, har derimot departementet ingen myndighet til å gripe inn.

Et spørsmål som flere ganger har vært oppe når det har vært tale om bytte av sikringmidler, er om en begrensning som retten har satt, også er bindende for departementet. Det er forsåvidt ingen tvil om at departementet kan velge et mildere sikringsmiddel. Men kan det også velge et strengere? Kan departementet beslutte at en mann skal interneres i arbeidshus eller fengsel, hvis retten har begrenset sikringsmidlene til alkoholforbud eller privatpleie? Jeg tror departementet kan det, når det viser sig at det sikringsmiddel som retten har bestemt, ikke er betryggende. Man kan ikke da behøve å vente til mannen påny har begått en forbrydelse så han kan få ny dom. Men selvfølgelig vil departementet aldrig velge et strengere sikringsmiddel end retten har gått med på, uten det har vist sig at dette er utilstrekkelig og at det virkelig er fare på ferde.

Jeg skal forøvrig ikke gå inn på de enkelte slags sikringsmidler. Jeg skal bare nevne at av dem som er dømt til sikring efter § 39, er det nogen flere enn halvparten som det har vært nødvendig å internere i anstalt, og av disse er de aller fleste anbragt i Opstad tvangsarbeidshus.

Jeg skal så gå over til den annen hovedgruppe av personer som samfundet skal sikre sig mot, nemlig tilbakefallsforbryderne eller vaneforbryderne som omhandles i straffelovens nye § 39 a (§ 65 i loven av 1902). Det er uten tvil den gruppe som har den største almene interesse og også den gruppe som har skaffet oss de største vanskeligheter.

Jeg skal første nevne nogen tall. Den tidligere § 65 i straffeloven blev i de 24 år den gjalt (fra 1905—1929), alt i alt brukt i 7 tilfeller. Efter den nye § 39 a, som tråtte i kraft 22. mars 1929, er derimot inntil 1. juli 1932 dømt ialt 173 mann eller i gjennemsnitt ca. 54 om året.

Straffelovkomiteen og lovgiverne var selv opmerksom på at forvaring på ubestemt tid er et så alvorlig inngrep i den enkeltes rettssfære at det var forståelig om domstolene kviet sig for å bruke det. Loven har derfor vært meget omhyggelig for å tvinge domstolene til å bruke forvaringsinstituttet. Jeg er imidlertid tilboelig til å tro at domstolene tildels enndog er gått lenger enn selv straffelovkomiteen tenkte sig.

Som betingelse for bruken krever loven for det første at tiltalte har gjort sig skyldig i to eller flere fullbyrdede eller forsøkte forbrydelser av en nærmere betegnet art (derunder alle sedelighetsforbrydelser, alle grovere legemsfor nærmelser, all slags grovt tyveri og ran). Heri stemmer den nye § 39 a med den gamle § 65.

Som yderligere betingelse krevet § 65 at den skyldige i betraktning av forbrydelsernes beskaffenhet, den drivfjær som lå til grunn for dem eller det sindelag som derigjennem åbenbaret sig, måtte anses særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velferd. Og avgjørelsen herav måtte i alle tilfeller treffes av lagretten — en meddomsrett eller forhørsrett kunde overhodet ikke bruke § 65.

Heri har loven av 1929 gjort en radikal forandring. Den nye lov krever bare at retten finner grunn til å anta at tiltalte påny vil begå nogen forbrydelse av de nevnte slags. Gjør retten det, skal den beslutte at domfelte skal holdes i forvaring.¹⁾ Og for enn mere å understreke dette krav om forvaring blev det samtidig ved en forandring i straffeprocessloven bestemt at retten i domspremisserne i alle tilfelle hvor tiltalte har gjort sig skyldig i flere forbrydelser av dem som er nevnt i § 39 a, skal opplyse hvorvidt der finnes grunn til å anta at han vil begå nye forbrydelser av den nevnte art.

Den tidligere innskrenkning at § 65 bare kunde brukes ved lagmannsrett, er også falt bort. Etter den nye lov er det ikke noget iveien for at forvaring også idømmes ved meddomsrett eller forhørsrett. Forsåvidt er det dog senere gjort en begrensning i praksis, idet riksadvokaten i et sirkulære til statsadvokatene har bedt om at saker hvor påtalemyndigheten vil kreve dom efter § 39 eller § 39 a, ikke skal sendes til summarisk pådømmelse, men fremmes ved hovedforhandling — med tiltalebeslutning og forsvarer.

Den nye lov har omhyggelig vøktet sig for å bruke uttrykket »farlig«. Og følgen er da også at loven i et stort antall tilfeller er brukt mot personer som det nærmest er latterlig å ville ha inn under den kategori. De er brysomme, men ikke på nogen måte farlige i den alm. betydning av dette ord. Jeg skal nevne noen eksempler:

En gutt, født i 1911, dømmes i 1927 2 g. til fengsel, hver gang 45 dg. for innbruddstyveri. Så får han i 1929 en dom på 60 dg. og en tilleggsdom på 24 dg. for samme forbrydelse. En tid senere begår han påny et innbruddstyveri — slett ikke noget særlig graverende — og så dømmes han, 18 år gammel, ved forhørsrett til fengsel i 120 dager og til forvaring i inntil 5 år!

En gutt, født i 1909, dømmes i 1926 først til 45 dg.

¹⁾ Den norske lov bruker uttrykket forvaring om vaneforbrydere i samme betydning som den svenske lov bruker uttrykket internering.

fengsel og senere til 90 dager, begge ganger for gr. tyveri. I 1927 dømmes han påny for gr. tyveri og får da 6 mndr. som han soner i Oslo kretsf., hvorfra han slippes ut i oktbr. 1927. Så er det ikke noget å merke ved ham før han høsten 1929 begår en rekke nye tyverier, dels innbruddstyverier og dels biltyverier. Og for dette dømmes han i 1930 til 2½ års fengsel + forvaring i inntil 4 år. Det var mange tyverier, jeg innrømmer det. Men når denne 20 år gamle gutt hadde holdt sig skikkelig i 2 år etter sin forrige kortvarige straff, hvordan kan da en dommer uten videre gå ut fra at den nye, betydelig lengere straff ikke vil være nok til å stanse ham på forbryderbanen?

Et tredje eks.

En mann født i 1888, dømmes i 1922 for sedelighetsforbrydelse til 1¼ års fengsel og løslates på prøve fra Botsfengslet i april 1923. Det er så ikke noget å si på ham før han høsten 1931 gjør sig skyldig i forbrydelse mot § 212 I (utuktig adferd). Og herfor dømmes han til 8 mndr. fengsel + 2 års forvaring. Det var gått 8 år fra hans forrige straff. Skulde det ikke da ligge nokså nær å regne med at også den nye straff vilde virke på ham?

Ennu et eks. som er nevnt i Rt. 1930: 2 menn dømmes for innbruddstyveri til 8 mndr. fengsel og 5 års forvaring. Den ene hadde tidligere en betinget straff på 45 dg. og en straff på 120 dg., begge for innbruddstyveri. Det var alt. Den annen hadde en eneste dom og den var over 9 år gammel. Begge hadde avlagt fuld tilståelse og blev dømt ved forhørsrett. Og begge vedtok dommen. Men denne blev allikevel på foranledning av Botsfengslet påanket for såvidt forvaringen angikk, og resultatet var at H. R. ophevet forvaringen.

Under voteringen i denne sak uttaler dommer Allen: »Når det i § 39 a nr. 1 bestemmes at retten skal beslutte forvaring, dersom den »finner grunn til å anta« at domfelte påny vil begå nogen forbrydelse av de opregnede slags, må dette uttrykk efter min mening forståes med en viss

begrensning, således at der blir et sikkert grunnlag for anvendelse av et sikringsmiddel av den strenghet som forvaring betegner. Der vil regelmessig når man ser hen til arten av de begåtte forbrydelser og til domfeltes personlighet og øvrige forhold, være grunner for og imot den antagelse at han vil begå nye forbrydelser. Forat retten skal beslutte forvaring, mener jeg da, at grunnene for antagelsen må være så sterke og overveiende at retten, såvidt det er mulig å dømme om fremtiden, finner å måtte gå ut fra at den straff, som utmåles efter straffelovens almindelige regler, ikke vil være tilstrekkelig til å avholde domfelte fra nye forbrydelser av den i loven opregnede slags.«

Her er vi ved det centrale punkt i forvaringsbestemmelsene. Betingelsen for at forvaring overhovedet kan anvendes, er at retten finner grunn til å anta at domfelte vil begå nye forbrydelser. Men herved må det selvfølgelig tas i betraktning at domfelte sammen med forvaringen også skal idømmes ordinær, tidsbestemt fengselsstraff. Hvis det kan antas at denne ordinære fengselsstraff er nok til å avholde en mann fra nye forbrydelser, er det helt uberettiget å idømme ham forvaring.

Nu vil naturligvis en rett i mange tilfeller kunne si at det jo har vist sig at de tidligere straffer har vært virningsløse. Men skal en slik påstand ha nogen berettigelse, må det dog i all anstendighets navn fordres at der tidligere i hvert fall er forsøkt en straff av en slik lengde at fangen kan komme under rasjonell behandling. Og det blir ikke — og kan ikke bli — adgang til nogen rasjonell behandling ved avsoningen av de alm. korte straffer på 3, 4, 5 måneder som sones i et krets- eller hjelpefengsel. De har nok også sin betydning. Og vi kan jo i hvert tilfelle ikke undvære dem. Men nogen virkelig fangebehandling, nogen påvirkning av karakteren blir det ikke snakk om. Skal det kunne være tale om det, må straffen ikke bare være så lang at den skal sones i Botsfengslet — det er nu engang det eneste fengsel vi har hvor det blir tale om virkelig

rasjonell behandling —, men den må også være så lang at fengslet får tid til å virke med hele sit apparat, jeg tenker på den målbevisste tilvenning til regelmessig arbeide og ordnede forhold som følger med et lengere opphold i fengslet, på den progressive behandling med klasseopflytning, etter hvert større tillidsvisning og til slutt løslatelse på prøve under opsikt. Og skal det kunne skje, må straffen i all fall ha vært minst 1 år, helst ennå adskillig lenger. Som alm. regel er det ikke bare ubarmhjertig, men også helt uberettiget å gå ut fra at den ordinære straff er uten virkning, hvis det ikke tidligere har vært forsøkt med en slik straff, en så pass lang behandling.

Jeg innrømmer at det kan være undtagelser f. eks. ved grovere sedelighetsforbrydelser. Men i almindelighet — og i all fall for tyvsforbrydernes vedkommende — og det er jo det langt overveiende antall — må et slikt krav være ufravikelig.

Og en ting til: De tidligere straffer må ikke ligge særlig langt tilbake. Har tiltalte etter sin siste straff holdt sig klar av straffeloven i et tidsrum av en rimelig lengde, da skulde det jo nettop være grunn til å tro at straffen vil virke på ham.

Dette krav om at vedkommende tidligere skal ha gjennomgått en rasjonell fangebehandling — at han allerede tidligere skal ha vært gjenstand for den påvirkning som fengselsvesenet gjennom vanlig straff kan øve, er imidlertid langt fra nok. Det er i alle tilfeller karakteren, personligheten, det kommer an på, og i den henseende er det tidligere strafferegister på ingen måte avgjørende. Man kan ikke komme fra at en forvaringsdom i sine virkninger er langt mere inngripende for domfelle enn straffen for endog meget alvorlige forbrydelser, ikke minst ved det stempel av samfundsfarlig eller i hvert fall samfundsskadelig som den medfører. Et slikt skjønn om hvorledes et menneske vil forholde sig i fremtiden, er vel overhovedet den vanskeligste avgjørelse som tenkes kan. Og det burde være en

selvfølge at en så alvorlig dom ikke felles uten efter en inngående undersøkelse av tiltaltes tidligere forhold og at retten derunder også — for å bruke uttrykkene fra den ophevede § 65 — må ta i betraktning den drivfjær som ligger til grunn for forbrydelsene og det sindelag som åbenbarer sig gjennom dem. Leilighetstyverier må aldrig lede til forvaringsdom.

Jeg vil til støtte for denne opfatning også nevne justiskomiteen av 1927 som ved dette uttrykk »grunn til å anta« at vedkommende vil begå nye forbrydelser, uttrykkelig pointerer som en forutsetning at der må foreligge særlige omstendigheter for at man skal gå til en så alvorlig forføining som en forvaringsdom.

Det er på ingen måte min mening å uthule de nye sikringsregler og gjøre dem til papirbestemmelser i likhet med den ophevede § 65. Tvertimot. Jeg er fullt på det rene med at de nye regler betegner et overordentlig verdifullt fremskritt i vor strafferettspleie. Og jeg er fullstendig enig med statsadvokat Andersen når han nylig i et forsvar for den gjeldende praksis m. h. t. bruken av forvaring skriver: »Har man for sig en residivist, hvis fortidige og nutidige forhold utvivlsomt stempler ham som en habituell forbryder, kan det vel neppe herske tvil om samfundets etiske berettigelse til å beskytte sig mot ham ved å holde ham i forvaring og derved uskadeliggøre ham sålenge det finnes påkrevet. Det vilde være missforstått og malplisert humanitet, hvis man undlater å anvende forvaringsbestemmelsene i straffelovens § 39 a i sin fulle bredde likeoverfor farlige eller profesjonelle forbrydere og stadig slipper dem løs på samfundet til nye forbrydelser.«

Hadde praksis holdt sig innenfor den ramme, hadde der ikke vært nogensomhelst grunn til klage. Men den bruk som hittil har vært gjort av sikringsbestemmelsene, går langt utover dette. Og jeg tror ikke jeg tager feil i at ikke engang straffelovkomiteen selv tenkte sig muligheten av en så overdådig rik host. Hadde den det gjort, vilde det være

den rene letsindighet av komiteen å behandle spørsmålet om forvaringsstedet, om plassforholdene, så letvindt som den tok det.

I denne forbindelse kan det ha sin interesse å se litt på forholdene i enkelte andre land. Jeg vil da først nevne England som i 1908 fikk en Prevention of crime act, hvorefter vaneforbrydere som dømmes til straffarbeide (minimum 3 år), samtidig kan dømmes til å tas i forvaring etter straffetidens utløp. Loven bestemmer at den tiltalte kan ansees som vaneforbryder når han selv erkjenner det, eller når juryen finner at han etter 16 års alderen 3 ganger tidligere er dømt for en forbrydelse og fremdeles fører et uhederligt og forbrydersk liv. Loven nevner derimot ikke at dømfelte skal anses som farlig. Lovens uttrykk går således temmelig vidt, men ikke desto mindre er antallet av dem som er dømt til forvaring, i den senere tid ikke mere enn 31 i gjennomsnitt om året, og det hele antall av forvaringsfanger var 1. juli 1930 ikke mere enn 115. Dette viser, mener jeg, at den engelske lov — tross dens rummelige uttrykk — praktiseres på en ganske annen måte enn vor lov. Med andre ord, at de engelske dommere legger et ganske annet mål til grunn, før de betegner en en mann som vaneforbryder. Under lovens behandling i parlamentet betonet også lord Gladstone — og det samme blev senere fremholdt av mr. Churchill — at loven ikke skulde anvendes mot dem som mere er en plage enn en fare for samfundet, ikke mot dem som mere er løsgjengere enn forbrydere, heller ikke mot dem som ledes til sin forbrydelse av omgivelsene. Loven tok derimot sikte på »the persistent dangerous criminals«, på de profesjonelle forbrydere, og det er, blev det fremholdt, slike som med åpne øine foretrekker et liv i forbrydelse og kjenner alle de knep og manøvrer som er nødvendig for det liv.

Som garanti mot misbruk kreves at der må innhentes samtykke fra riksadvokaten før nogen kan dømmes til forvaring.

Sverige har hatt en særskilt lov om internering av tilbakefallsforbrydere siden 1927. Den lov er overordentlig streng i sine krav. Som betingelse for interneringen fordrer loven at vedkommende skal ha begått en forbrydelse for hvilken han dommes til straffarbeide i minst 2 år, efterat han tidligere har vært dømt til straffarbeide minst 4 ganger og tilsammenlagt i minst 10 år. Og ennvidere kreves det at han efter de foreliggende opplysninger, derunder også en utredning om hans sinnsbeskaffenhet, må anses som »vådlig« for andres sikkerhet m. h. t. person eller eiendom. Hertil kommer at internering i Sverige overhodet ikke kan idømmes uten at saken på forhånd har vært forelagt for en »interneringsnämnd« og at denne har tilrådet internering. Efter uttalelse av interneringsnevndens formann anses det å ligge i uttrykket »vådlig« at sannsynligheten for tilbakefall må være særlig stor, og at de samfuntsinteresser som trues ved tilbakefall, må være betydelige.

Finnland har ganske nylig, 27. mai 1932, fått en lov om tvangsinternering av tilbakefallsforbrydere. Også den lov er meget forsiktig i bruken av tvangsinternering. Sådan internering kan kun besluttes hvis vedkommende har begått en forbrydelse for hvilken han dommes til tukthus i minst 3 år og retten finner at han er »vådlig för den allmänna eller enskilda säkerheten«. Men dessuten forlanges det at han tidligere har utstått ubetinget frihetsstraff for minst 3 forbrydelser og at den ene av disse straffer er minst 1 års tukthus eller at han tilsammenlagt har avsonet minst 10 års frihetsstraff. Som yderligere garanti bestemmer loven at underrettens dom i disse saker alltid skal undergis prøvelse ved overrett. Men her til kommer at dommen bare inneholder en bemyndigelse til internering, ikke noget påbud. Den virkelige avgjørelse er henlagt til en »fängelsedomstol«. Ved en forordning av republikens president er det uttrykkelig bestemt at påtalemyndigheten, når der er spørsmål om tvangsinternering, skal skaffe opplysninger både om under hvilke forhold de tidligere forbrydelser er begått, og om hvorledes den tidligere straffavsoning har virket.

Jeg har nevnt disse fremmede land for å vise, hvor ganske anderledes forsiktig man der er i bruken av forvaring enn hos oss. Jeg synes forskjellen er så påtagelig at den må gi stoff til ettertanke. Jeg vil her også nevne at yngste forvaringsfange i England i 1930 var 35 år gammel, i Sverige 33 år. I Norge hender det derimot stadig vekk at folk dømmes til forvaring i begynnelsen av 20 årene, enkelte av dem er ikke engang fylt 20 år.

Det er slet ikke min mening at den svenske og finske lov er så meget bedre end vår. Tvertimot. Jeg synes den norske lovs tanke er den riktige. Men den må brukes med kritikk.

Jeg har nevnt at det både i England, i Sverige og i Finland er bestemt at disse saker på forhånd skal forelegges for en centralmyndighet.

Jeg vil gjerne si noen ord om denne centralmyndighet, interneringenämnden i Sverige, fängelsedomstolen i Finland. Den består begge steder av chefen for fengselsvesenet, en dommer, en psykiater og i Sverige dessuten 2 andre medlemmer, i Finland 1 medlem. Denne domstol har den avgjørende myndighet både med hensyn til spørsmålet om der skal brukes sikring eller forvaring og med hensyn til varigheten. Vår straffelovkomite foreslo også opprettet en slik domstol, som den kalte fengselsrett, men denne skulde ikke ha nogen innflydelse ved avgjørelsen av om forvaring eller sikring overhodet skulde brukes. Den skulde bare treffe bestemmelse med hensyn til varigheten og arten. Komiteens begrunnelse er i det hele tatt meget karakteristisk:

»Komiteen legger megen vekt på at der blir opprettet en sådan domstol og at denne organiseres således at den nyter stor tillit. Det er efter vår mening en vesentlig betingelse for at de nye bestemmelser komiteen foreslår, skal bli håndhevet. Vi antar at dommeren vilde ha betenkeligheter ved å overlate til de almindelige administrative myndigheter en så stor makt som den disse bestemmelser gir anvisning på«.

Det skinner altså ubluferdigen igjennem at det som fortrinsvis motiverte komiteens forslag, det var frykten for at de ordinære domstoler skulde nære skrapler ved å gå til en så alvorlig foranstaltning som en dom på sikring eller forvaring også efter straffelovkomiteens mening var.

Denne fengselsrett blev sloifet i proposisjonen med den begrundelse at den vilde medføre unødige omkostninger og ikke vilde medføre nogen særlig fordel, bl. a. fordi den faktisk i stor utstrekning vilde bli nødt til å bygge på skriftlige innberetninger. Den myndighet som var tiltenkt fengselsretten, blev da i loven i alt vesentlig overdradd til departementet, og jeg tror ikke det med nogensomhelst grunn kan sies at det er nødvendig å oprette en egen fengselsrett for å overta departementets gjøremål ved spørsmålet om løslatelse eller bytte av sikringsmidler. De avgjørelser kan departementet treffe like betryggende som en fengselsrett. Men selvfølgelig bør departementet i disse saker ha en psykiater som sakkyndig konsulent. En annen sak vilde det derimot være hvis den nye domstol, hvad enten man nu vilde kalle den fengselsrett eller sikringsnevnd eller noget i den genre, kunde få myndighet til på forhånd å uttale sig om hvorvidt sikring eller forvaring overhodet skulde brukes. Det vilde være en veldig forbedring. Da vilde man i vesentlig grad undgå den ujevnhet som nu har preget bruken av forvaringsinstituttet, og dermed også slippe fri for den bitterhet som nødvendigvis må følge med all ujevnhet i straffepraksis.

Man maa imidlertid være opmerksom på at noget litet apparat vilde dette ikke bli, da det efter vor lovs system hvert år vilde bli et meget betydelig antall saker som skulde forelegges for nevnden.

Spørsmålet om hvor lenge sikringen eller forvaringen skal vare innenfor den grense retten har satt, skal som tidligere nevnt, avgjøres av departementet, og departementet får derfor hvert år innberetning om alle dem som

er ilagt sikring eller forvaring. At der her forekommer vanskelige og i høi grad tvilsomme avgjørelser sier sig selv. Med sikkerhet å vite om en mann vil forgå sig påny, står ikke i menneskelig makt. Ofte beror det på omstendigheter som hverken han selv eller andre er herre over. Så meget er imidlertid ofte på det rene, at vedkommende vil ha større chanser for å greie sig hvis han løslates på prøve før lengstetidens utløp og da stilles under opsikt, enn om han skal sitte lengstetiden ut og løslates uten vilkår. Å gjøre det til regel at forvaringsfangene skulde holdes inne helt til den fastsatte lengstetids utløp, vilde derfor være slett politikk. Det er mange hensyn som her kan spille inn. For en tid siden blev således en forvaringsfange fra Akershus løslatt allerede ved den ordinære straffetids utløp, fordi han hadde opført sig særlig rosverdig under en illebrand dernede. Selvfølgelig kan departementet ta feil, men det kan ikke undgås at man tildels må ta en risiko. At en dommer, slik som det faktisk har hendt, kritiserer at en forvaringsfange er løslatt på prøve efter bare ett års forvaring, og gjør det med den begrunnelse at en så tidlig løslatelse strider mot forvaringens øiemed, forekommer mig absurd.

Når jeg nu går over til den mere fengselsmessige side ved sikringsbestemmelsene, nemlig interneringsstedet for dem som må anbringes i anstalt, og behandlingsmåten, vil jeg forutskikke den bemerkning at det vel neppe er noget annet land hvor så vidtgående bestemmelser er gjennomført med bare 4 ukers varsel og praktisk talt uten at der ofres en øre på gjennomførelsen. Stillingen er da også bedrøvelig. Det gjelder dem som skal interneres efter strl. § 39, og det gjelder ikke mindre alle dem som skal tas i forvaring efter strl. § 39 a. Efter § 39 skal vedkommende anbringes i sinnssykeasyll, kur- eller pleieanstalt eller arbeidshus. De sinnssyke skal jeg ikke her snakke om. Vanskelighetene ved anbringelsen av dem får det vel nærmest bli sinnssykevesenets sak å greie. Av kur-

anstalter som her kommer i betraktning, har vi ikke andre enn Hovelsåsen alkoholistanstalt, som bare tar mot menn som trenger en avholdskur og ansees mottagelig for en slik kur.

Nogen pleieanstalt i den forstand som strl. § 39 har tenkt sig, har vi overhodet ikke. Og av arbeidshus er det ikke andre enn våre almindelige tvangsarbeidshus som kan komme i betraktning. Det blir da fortrinnsvis Opstad tvangsarbeidshus som må holde for. Men at disse personer som dømmes efter § 39, og som alle er psykisk defekte og hvis hele brøde ofte består deri at de lider av en sykkelig seksualitet, ikke passer blandt løsgjengerne og drukkenboltene på Opstad, sier sig selv. Det har endog gått så vidt at det enkelte ganger har vært spørsmål om av humane grunner å la slike folk internere i Botsfengslet, fordi det dog tross alt vilde være bedre enn et ophold i det vanlige selskap på Opstad. Hvor meningsløst og bakvendt dette er skal jeg ikke gå nærmere inn på. Vi skulde selvfølgelig ha en særanstalt for dem. Men det får nok i hvert fall vente i adskillige år.

Hvad forvaringsfanger efter strl. § 39 a angår, har vi heller ikke for disse nogen særskilt anstalt. Straffelovkomiteen tok spørsmålet om deres anbringelse meget letvindt. Komiteen gikk uten videre ut fra at de kunde anbringes i Opstad tvangsarbeidshus og hvis det ikke var plass der, kunde man på billigste måte skaffe plass ved en utvidelse. Det hele var enkelt og greit. Allerede da loven var gitt, i 1929, var imidlertid Opstad sprengt ved tilgang av tvangsarbeidere som dømtes efter løsgjengerloven. Tilgangen var så stor at der var lang kø, tiltross for at der i desember 1928 var tatt i bruk et nytt tvangsarbeidshus på Sem med plass for 60 mann. En tid hadde vi til og med en venteliste på over 100 mann. Departementet var derfor nødt til å ta i bruk igjen det gamle landsfengsel i Trondheim som hadde vært nedlagt siden 1920 og som alle fengselsmenn inderlig hadde håbet vi skulde ha vært færdig

med for alltid. Både fordi de gamle trebygninger er yderst uhensiktsmessige og fordi de er i høi grad brannfarlige. Her blev det da skaffet plass for omkring 60 mann. Videre blev der oprettet en særskilt koloni av veiarbeidere ved Opstad, slik at der blev skaffet plass til yderligere 24 mann. Endelig gikk Regjering og Storting i 1930 med på en utvidelse av Opstad tvangsarbeidshus som lenge hadde vært påtenkt, og som vil skaffe plass for yderligere ca. 60 mann. Og ennvidere fikk vi bevilgning til en ny fløi ved Botsfengslet, slik at vi også der kan øke belegget med 30 mann.

Disse utvidelser skal være ferdig neste år, og da skulde vi rent tallmessig greie oss en tid, men også bare en tid. Jeg går ut fra at tilgangen av forvaringsfanger i årene fremover vil bli betydelig lavere enn hittil. Kildene kan jo dog ikke være uuttømmelige. Men selv under forutsetning av lavere tilgang må vi regne med at det samlede antall forvaringsfanger om nogen år vil bli så stort, at vi må ha mere plass, hvis vi ikke skal risikere den skandale at også forvaringsfangene skal stå i kø, slik som tvangsarbeiderne har måttet gjøre det i lang tid.

Når utvidelsen av Opstad er ferdig, vil forhåpentlig storparten av forvaringsfangene kunne anbringes der. Men det vil sikkert også bli nødvendig å ha en hel del av dem i fengsel. Og at vi i den henseende vil få mange vanskeligheter, er jeg ikke i tvil om.

På kriminalistmøtet her i Oslo i 1912 var det en som sa, at hvis man vilde skape sig et helvede på jord, behøvet man bare å ta en del av vore vanskeligste forbrydere og anbringe dem på ubestemt tid i ett av vore fellesfengsler for menn. Så ille er det nu ikke, men at vanskelighetene alltid vil være der, er sikkert.

Prinsippmessig er forvaring noget annet enn straff. Vedk. dømmes til straff + forvaring, og dette skulde selvfølgelig gi sig utslag i behandlingsmåten. Nu hører vi også stadig fra forvaringsfangene at aktor og dommer under saken har

fremholdt at forvaring ikke er straff, og at forvaringsfangene ikke vil bli pålagt andre bånd enn netop frihetstapet. Når de da er ferdig med straffen og får høre at behandlingen også under forvaringen stort sett blir den samme, føler de sig snytt og blir lett et bytte for agitasjon og konspirasjon. Følgen herav er da at vi fra fellesanstaltene — både Akershus og Opstad — stadig får krav om overføring af de vanskeligste forvaringsfanger til Botsfengslet. Og vi har av sikkerhetshensyn i stor utstrekning måttet gå med på slik overføring, tilross for at vi er fullt opmerksom på at det er en yderst betenkelig vei. Plassene i Botsfengslet er jo begrenset, og det er ikke til å undgå at hvis plassene i nogen stor utstrekning skal optas av forvaringsfanger, så må det belegg som Botsfengslet fortrinsvis er beregnet på, puffes ut. Men skal da følgen bli at de unge og førstegangsforbryderne skal tvinges over i det ukontrollerte fellesskap på Akershus, som alle er enige om er en fordervelse, da vil det ikke alene være inhumant, men det vil også utvivlsomt vise sin virkning i øket kriminalitet. Også av denne grunn er det påtrengende nødvendig at vi får en ny anstalt. Vi trenger anstalten både for plassens skyld og for at vi endelig en gang kan komme vekk fra de fortidslevninger, vi nu trekkes med i vårt fengselsvesen.

Jeg kan derfor ikke slutte uten med en inntrengende appell til alle, ikke bare dem som interesserer sig for vårt fengselsvesen, men alle som overhodet har interesse for kriminalpolitikk i vårt land, om å støtte planene om bygning av et nytt landsfengsel. Jeg innrømmer fullt ut at det koster mange penger, men det er sandelig også store interesser som står på spill.